

- ٣٦٩ - بنوعمار
٣٧٠ - دولة بني عمار
- الإمارات الصغرى في الشام
٣٧٣ قبل مطلع العصر الصليبي

Ammarogullari (Preblişsam)

MADDE YATIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

شاكر مصطفى، موسوعة العالم الاسلامي ورجالها،
مج ١، بيروت ١٩٩٣، ISAM KTP DN. 24598

Aka Gündüz authored forty-nine literary pieces, including novels, story books, theatre plays, children's books, essays, and open letters to statesmen. His novels published during the early years of the Turkish Republic were widely read and used in school curricula. His major works were published in large numbers and went through many editions. Two of his novels were made into movies.

BIBLIOGRAPHY

Abide Doğan, *Aka Gündüz*, Ankara 1989; Sadetin Nüzhet Ergun, *Aka Gündüz. Hayatı ve eserleri*, Istanbul 1937; Murat Uraz, *Aka Gündüz. Hayatı, şahsiyeti, eserleri ve eserlerinden parçalar*, Istanbul 1938. Ayşegün Soysal Akyos, The "Barker" of the Unionists. The forgotten early life and works of Aka Gündüz, *International Review of Turkish Studies*, 1/4 (2011), 80–105.

M. ŞUKRU HANIOĞLU

'Ammār, Banū (Libya)

The **Banū 'Ammār** (or Banū Thābit) of **Libya** was a dynasty that ruled the city of Tripoli in the eighth/fourteenth century. The dynasty's founder, Thābit b. 'Ammār, a member of the Zakūġa (a Berber tribe of the Huwwāra group) took power in Tripoli after the assassination of its ruler, Sa'īd b. Ṭāhir al-Mazūġhī. He was murdered six months later by Aḥmad, the son of Sa'īd, who ruled the city for a short period but was, in turn, killed in the vendetta of the Banū 'Ammār in c. 725/1324–5. The inhabitants of Tripoli then decided to turn the government of the city over to Muḥammad, son of Thābit (c. 727/1326–7), in the name of the Ḥafṣids (r. 627–982/1229–1574) and then of the Marīnids (r. 614–869/1217–1465), after their conquest of Ifrīqiya. After Muḥammad's assassination

(c. 749/1348?), his son Thābit ruled the city until its conquest by the Genoese in 755–6/1354–5. The city was sold by the Genoese to the Banū Makkī of Gabès, and Thābit and his brother 'Ammār were killed, probably in the same year, by the Awlād Margham, an Arab tribe among whom they had hoped to find protection. The survivors in the family fled to Alexandria, where they prospered as merchants. Their wealth made it possible to charter Christian ships in Alexandria and gain the support of the Arab tribes. In 771/1369–70 Abū Bakr, Thābit's brother, launched an attack by sea and land and expelled the Banū Makkī from Tripoli. He ruled the city for the Ḥafṣids, sending taxes to Tunis and having the *khutba* (Friday sermon) delivered in the name of Abū l-'Abbās (r. 772–96/1370–94). After Abū Bakr's death, in 792/1389–90, his nephew 'Alī (r. 792–800/1389–98), son of 'Ammār, succeeded him, but a rivalry with his *qā'id* (chief of the army), Qāsim b. Khalafallāh, who was suspected of supporting another member of the family, pushed Qāsim to ask the sultan to conquer Tripoli. An army sent from Tunis besieged the city in 795/1392–3 and gained the support of some of the Arab tribes in the surrounding countryside but could not take the city, as it was being supplied by sea and perhaps also assisted by Martin, the king of Sicily (r. 1392–1409), who sent an embassy to Tripoli in 795/1393. In 800/1397–8, the sultan Abū Fāris (r. 796–837/1394–1434) arrested 'Alī, replacing him with two of his nephews, Yaḥyā and 'Abd al-Wāḥid. Abū Fāris finally conquered the city in 803/1401, putting an end to the dominion of the Banū 'Ammār.

The Banū 'Ammār ruled the city of Tripoli and sometimes a part of its countryside (with its Arab tribes) for almost eighty years. The dynasty's success was

DOKÜMANIYASININ MERKEZİ
1

‘AMMĀR, BANŪ, a family of *ḳādis* who governed the principality of Tripoli (in Syria) for forty years preceding the capture of the town by the Crusaders in 502/1109.

The first ruler of the family, Amīn al-Dawla Abū Ṭālib al-Ḥasan b. ‘Ammār, who had been *ḳādī* of the town, declared himself independent after the death of the Fāṭimid governor, Muḳhtār al-Dawla b. Bazzāl in 462/1070. He made the town an important intellectual centre and founded a rich library.

On his death in 464/1072 his two nephews quarreled about the succession. Djalāl al-Mulk ‘Alī b. Muḥammad succeeded in evicting his brother. The authority of Djalāl al-Mulk must have been considerable, as he maintained himself for almost thirty years. In 473/1081 he took Djabala from the Byzantines. He manoeuvred as well as he could between the Fāṭimids and the Salḳūḳids, as Ibn al-Ḳalānisi has pointed out: "The towns on the sea, Tyre and Tripoli, were in the hands of their *ḳādis* who were their independent rulers. Not satisfied with renouncing the authority of the *amir* of the armies Badr al-Djamālī, they tried to obtain the good will of the Turks by diplomacy and presents".

The last ruler, Faḳhr al-Mulk ‘Ammār (brother of the preceding), succeeded in 49/1099, and for some years withstood the attacks of the Crusader Raymund of St. Gilles and his successor. In 501, however, he decided to leave the town in order to seek help against the Franks. The inhabitants, however, faithful to the Fāṭimid dynasty, called in the Egyptians, but in spite of the great efforts made by the Fāṭimids, their fleet arrived in Tyre eight days after the fall of Tripoli. Faḳhr al-Mulk passed first into the service of the Salḳūḳids, then of the princes of Mosul, and finally that of the ‘Abbāsīd caliph and died in 512/1118-9.

A fragmentary inscription by Djalāl al-Mulk is extant, in which his name figures alone. One can therefore conclude that the Banū ‘Ammār had detached themselves from the Fāṭimids and that this action drove them towards the caliphate of Baghdād; they proceeded, however, with caution, as their subjects showed ‘Alid sympathies.

Bibliography: M. Sobernheim, *Matériaux pour un Corpus inscriptionum arabicarum, Syrie du Nord*, 39 ff.; Ibn al-Ḳalānisi, *Ta’riḳh Dimashk*, arabic text and translations of Gibb and Le Tourneau, index; Wiet, *Inscription d'un prince de Tripoli*, *Mémorial Henri Basset*, ii, 279, 84; R. Grousset, *Histoire des Croisades*, iii, 785; *A History of the Crusades*, Univ. of Pennsylvania, i, 660.
(G. WIET)

2
whom he was seeking refuge. In 771/1370 or 772/1371 Abū Bakr b. Muḥammad expelled from Tripoli the governor of the Banu Makkī of Ḳābis (Gabès). Abū Bakr died in 792/1392 and was followed by his nephew ‘Alī b. ‘Ammār. In 800/1397-8 the Ḥafṣid Abū Fāris succeeded in arresting ‘Alī whom he replaced by two members of the same family, Yaḥyā b. Abī Bakr and his brother ‘Abd al-Wāḥid. On 6 Rādjab 803/31 May 1401 Abū Fāris captured Tripoli, imprisoned the brothers and brought to an end the dominion of the ‘Ammārīds.

Bibliography: Ibn al-Ḳhaldūn, *Hist. des Berb.*, i, 196 ff.; Munadḳḳimbashī, ii, 595; R. Brunschvig, *La Berbérie orientale sous les Ḥafṣides*, i, 150, 173, 191, 205-7, 212-3, ii, 106 (with further references).
(G. WIET)

EDZ, vol. I, 1960
PP. 448
London

‘AMMĀR, BANŪ (or BANŪ ṬHĀBIT, dynasty which ruled in Tripoli (of the West) 727/1327-803/1400. Its founder, Ṭhābit b. ‘Ammār, a Huw-wāra Berber, died after a rule of a few months, and was succeeded by his son Muḥammad. During the reign of Muḥammad's son, Ṭhābit, the Genoese surprised and plundered Tripoli (756/1355); Ṭhābit was killed by the neighbouring Arab chiefs with

۲۵۲-۲۵۴، ۱۷/۲۶۶، ۱۸/۲۱۵-۲۱۸؛ رجال شیخ طوسی، ۲۵۰.

عبدالحسین شهیدی

بنی عمار، از سلسله‌های عرب تبار شیعه که از مؤسسين دولت صغیره طرابلس غرب بودند. این طایفه از ذریه عمار طرابلسی هستند که سالها حکومت شیعی نواحی طرابلس غرب را عهده دار بوده و به فتوی و قضا نیز اشتغال داشتند. امین در اعیان الشیعة شرحی در معرفی این سلسله دارد از جمله می نویسد: «کتابخانه این سلسله بالغ بر یک میلیون جلد کتاب داشت و در جنگهای صلیبیان آن را به غارت بردند. در سال ۵۰۱ ق صلیبیان اروپا به دولت شیعی بنی عمار حمله کرده و جنگهای دلیرانه شیعیان با غزات مسیحی آغاز گردید و قاضی فخرالملك ابوعلی ابن عمار به بغداد رفته و از مسلمانان کمک طلبید. در آن هنگام سلاجقه در بغداد حکومت می کردند و عصر اختلافات سلجوقیان بود و کمکی به وی نرسید و این دولت شیعی در سال ۵۰۳ ق سقوط کرد». شیخ محمدعلی مدرس تحت عنوان بنی عمار از این سلسله چنین ذکر نموده: «بنی عمار یا آل عمار یکی از دول صغیره طرابلس غرب است که مؤسس آن ابویحیی یا ابوبکر عمار یا ثابت بن عمار می باشد که در سال هفتصد و بیست و چهارم هجرت بنی حفص را که حکمران آن نواحی بوده اند مقهور و از حکومت منفصل نمود و این دولت را تشکیل داد و هفت تن از ایشان تا سال هشتصد و دویم یاسیم (۸۰۳ ق) هجرت حکمران آن نواحی بودند تا آخرین ایشان عبدالواحد بن ابی بکر بن محمد بن ثابت از طرف ابوفارس شانزد همین حکمران بنی حفص مغلوب و از طرابلس اخراج و دولت بنی عمار منقرض گردید» (ریحانة الادب، ۴۱۷/۸). گفته‌های مدرس برخلاف نصوص تاریخ است که سیدمحسن امین عاملی در اعیان الشیعة و ابن الاثیر در کتاب خود الکامل ضبط کرده اند و حکومت بنی عمار را در قرن پنج هجری و انقراض آنرا در مطلع قرن ششم هجری یاد کرده اند. منابع: اعیان الشیعة، ۲۰۶/۱، ۶۱۲/۳؛ الکامل فی التاریخ، ۴۷۵/۱۰ - ۴۷۶. عبدالحسین شهیدی

بنی عمر اشرف، [=بنی عمری]، از تبار علویان که جمعی

از علما و نقبا و محدثین و بزرگان شیعه از این سلسله برخاسته اند. این طایفه از ذریه ابوحفص و یا ابوعلی عمراشرف فرزند امام زین العابدین (ع) هستند که به شاخه‌های متعدد تقسیم می گردند. از مشهورترین شاخه‌های این تبار بنی شجری و بنی صوفی است. سرسلسله این خاندان عمر اشرف برادر زید شهید است و او را بدین سبب اشرف خواندند که نسب وی از طرف پدر و مادرش به حضرت زهرا (ع) منتهی می گردد و جهت تمیز او با عمر اطرف که نسبش فقط از سمت پدر به حضرت زهرا (ع) می رسد او را چنین لقب داده اند. مادرش فاطمه دختر حضرت امام حسن مجتبی (ع) بود، وی از افاضل عصر خویش بود و از اصحاب برادرش حضرت باقر (ع) و نیز از پدرش حضرت سجاد (ع) روایت نقل می کند. چنانکه در الکافی (کتاب الایمان و الکفر حدیث ۸

عبدالله مکنی به ابوماویه بدر معاویة بن عمار مشهور است. به هر حال عمار بن معاویة از ثقات اصحاب حضرت صادق (ع) بوده و او را ابن صالح و ابن جناب و ابن ابی معاویة نیز گویند. چنانکه خانواده اش را آل عمار نیز اطلاق می کنند» (ریحانة الادب، ۴۱۷/۸). از برجستگان علما و محدثین این سلسله: (۱) ابوماویة عمار بن خباب بن عبدالله دهنی بجلی کوفی (۱۳۳ ق) سرسلسله خانواده بنی عمار که نام وی عنوان این خاندان است، شیخ طوسی وی را در رجال خود جزء اصحاب حضرت صادق (ع) ضبط کرده و در کتب عامه وی را پس از توثیق رافضی یاد کرده اند، زبیدی در تاج العروس در ماده دهن می گوید: «عمار یکنی ابوماویة روی عن مجاهد و ابی الفضل وعدة و عنه شعبه و السفیانان و کان شیعیاً ثقة مات سنه ۱۳۳هـ» و ذهبی در جزء سوم میزان الاعتدال وی را توثیق نموده است، خوئی در معجم رجال الحدیث استدلال مفصلی در باب تشیع وی یاد می کند، او دارای کتابی بوده است که شیخ طوسی در الفهرست (۲۳۵) بدان اشاره کرده است؛ (۲) معاویة بن عمار بن خباب بن عبدالله دهنی بجلی کوفی، از اصحاب حضرت ابی عبدالله و ابی الحسن موسی علیهما السلام، نجاشی وی را توثیق کرده و او را چنین وصف می کند «کان وجهاً فی اصحابنا و مقدماً کثیر الشان عظیم المحل ثقة»، نام وی در کتب مهم شیعه یاد شده و سند بعضی از احادیث به وی منتهی می گردد، وی دارای مؤلفاتی است که ابن الندیم آنها را ضبط کرده از جمله کتاب الحج و کتب یوم و لیلة و کتاب الزکوة و غیره، کنشی در رجال خود گفته است که ۱۷۵ سال عمر کرده است خوبی در معجم رجال الحدیث آن را رد کرده و احتمال داده است که وی در سال ۱۷۵ ق فوت کرده باشد و در نسخه تحریف شده است؛ (۳) حکیم بن معاویة بن عمار، در رجال شیخ طوسی وی از اصحاب حضرت باقر (ع) یاد شده است، خوئی آن را رد کرده می گویند پدرش معاویة در سال ۱۷۵ ق فوت کرده پس چگونه پسر می تواند از اصحاب حضرت باقر (ع) (۱۱۴ ق) باشد؟ پس آنها دو نفر هستند؛ (۴) قاسم بن معاویة، نجاشی در ترجمه پدرش به وی اشاره کرده است و از افاضل این خاندان بوده است؛ (۵) محمد بن معاویة بن عمار، از علما و بزرگان بنی عمار، نجاشی در ترجمه پدرش به وی اشاره کرده است؛ (۶) منیه بنت عمار بن خباب بن عبدالله، از زنان برجسته این خاندان و مادر یونس بن یعقوب بجلی دهنی، از خواص حضرت صادق (ع) و حضرت کاظم (ع) و حضرت رضا (ع)؛ (۷) محمد بن معاویة بن حکیم بن معاویة بن عمار بن خباب، از ثقات محدثین شیعه، وی از اصحاب امام حسن عسکری (ع) بود و جزء چهل نفر سران شیعه که شهادت دادند به سفارت و توکیل عثمان بن سعید عمری و نیز به خدمت حضرت حجت (عج) رسید و آخرین شخصیت علمی خاندان بنی عمار است که در این قرن شناخته شده است.

منابع: اعیان الشیعة، ۶۱۲/۳؛ جامع الرواة، ۶۱۱/۱، ۲۳۹/۲، ۲۴۲؛ رجال، ابن داود، ۳۵۰؛ رجال، سید بحر العلوم، ۳۹۰-۳۹۸؛ رجال، کنشی، ۲۶۰؛ رجال، نجاشی، ۳۴۶/۲-۳۴۷؛ ریحانة الادب، ۴۱۷/۸؛ معجم رجال الحدیث، ۱۸۷/۶، ۱۸۲

— Ammaregulları (Trablusgarı)

سلسلة
تاريخ طرابلس الحضاري
(٣)

تاريخ طرابلس

السياسية والتاريخية عبر العصور

عصر الصراع العربي - البيزنطي
والحروب الصليبية

الجزء الأول

١٩٦٠

١١٠٠

الدكتور

عمر عبد السلام تكمري

أستاذ التاريخ الإسلامي في الجامعة الليبية
طرابلس

دار الإيمان

مؤسسة الرسالة

عزیز (۳۶۵-۳۸۶) پسر و جانشین معز نیز شیخ کتامة و بزرگ کاتبان او بود (ابن قلانسی، ص ۲۰، ۴۴؛ ابن خلکان، همانجا). ابن عمار در ۳۸۳ به مدت دو ماه وزارت کرد، و مأمور نظارت بر مظالم، تدبیر اموال و حسابرسی دیوانیان بود (مقریزی، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۲۷۷، ۲۹۳). با مرگ عزیز، ابن عمار به دستور جانشین و پسر نوجوان او، حاکم، زمام امور را به دست گرفت و برای اولین بار در دولت فاطمی لقب یافت و امین الدوله خوانده شد (ابوشجاع روداوری، ص ۲۲۲؛ انطاکی، ص ۲۳۷-۲۳۸). به دنبال آن، کتامیان بر مردم مسلط شدند و حتی با تحریک ابن عمار در پی قتل حاکم برآمدند. اما دخالت بَرَجَوَان (ارجوان)، خادم و مربی حاکم، این توطئه را ناتمام گذارد. ابن عمار با اعزام سلیمان بن جعفر و شکست دادن مَنجوتکین، والی دمشق (۳۸۱-۳۸۶)، اداره دمشق و شهرهای ساحلی از جمله طرابلس را با گماردن افرادی از کتامیان به دست گرفت. لیکن با توسل جستن برجوان به ترکان، ابن عمار مخفی شد. او چندی بعد امان یافت و با مراتب و اقطاع پیشین به شرط پرهیز از تحریک و توطئه به خانه خود بازگشت (انطاکی، ص ۲۳۸-۲۴۰؛ ابن قلانسی، ص ۴۴-۵۰). به دنبال آشوب میان مغربیان در ۳۸۷ از این سمت کناره گرفت و خانه نشین شد و در شوال ۳۹۰ به قتل رسید (ابن صیرفی، ص ۲۶-۲۷؛ ابوشجاع روداوری، ص ۲۳۳).

ابوطالب امین الدوله. با وجود آشفتگی نامها و اختلاف آن در منابع که ترتیب زمانی افراد این خاندان را دشوار ساخته است، به نظر می رسد که ابوطالب امین الدوله نخستین کس از بنوعمار باشد که حکومت مستقل طرابلس را به دست گرفت (مقریزی، ۱۳۹۰-۱۳۹۳، ج ۳، ص ۷۸؛ تدمری، ج ۱، ص ۳۴۵). کراچکی (ص ۸) که در ۴۳۶ در طرابلس بوده است، از وی با نام عبدالله بن محمد بن عمار یاد کرده است (آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۳، ج ۳، ص ۱۰۵؛ همو، ۱۳۹۱، ص ۱۰۹، ۱۳۲؛ نیز - مقریزی، ۱۳۹۰-۱۳۹۳، ج ۲، ص ۴۷؛ پانویس؛ قس ابن تغری بردی، ج ۵، ص ۸۹؛ عبدالله بن محمد بن عثمان). با این حال، پاره ای منابع او را حسن بن عمار خوانده اند (ابن فرات، ج ۸، ص ۷۷؛ نیز - تدمری، ج ۱، ص ۳۴۰).

امین الدوله از خلیفه فاطمی اطاعت و در سرکوب قیام بنی ابی الفتح در ۴۵۷ او را یاری کرد و بعداً نیز در ۴۵۹ توانست با موفقیت میان خلیفه مستنصر (حک: ۴۲۷-۴۸۷) و محمود بن نصر، حاکم حلب، وساطت کند (سبط ابن جوزی، چاپ سویم، ص ۱۳۳؛ - تدمری، ج ۱، ص ۳۴۶). اما هنگامی که بدرالجمالی* وزیر مستنصر شد، امین الدوله سر از طاعت او پیچید و با تصرف شهر حُبَیْل، هسته اولیه حکومت مستقل بنوعمار را بنا نهاد (مقریزی، ۱۳۹۰-۱۳۹۳، ج ۳، ص ۷۸؛

۱۹۹۰؛ محمد بن علی حسینی، ذیل تذکرة الحفاظ، حیدرآباد ۱۳۷۶/۱۹۵۶؛ محمد بن احمد ذهبی، تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر و الاعلام، چاپ بشار عواد معروف، حوادث و وفیات ۶۳۰-۶۳۱، ۶۴۰-۶۴۱، بغداد ۱۳۹۷/۱۹۷۷؛ همو، تذکرة الحفاظ، حیدرآباد دکن ۱۳۷۵-۱۳۷۷/۱۹۵۸-۱۹۵۹؛ همو، سیر اعلام النبلاء، ج ۲۱، ۲۲، ۲۳، چاپ بشار عواد معروف و محیی هلال سرحان، بیروت ۱۴۰۶/۱۹۸۶؛ همو، العبر فی خبر من غبر، چاپ ابوحاجر محمد سعید، بیروت ۱۴۰۵/۱۹۸۵؛ خیرالدین زرکلی، الاعلام، قاهره ۱۳۷۳/۱۳۷۸-۱۹۵۴/۱۹۵۹؛ عبدالوهاب بن علی سبکی، طبقات الشافعیة الکبری؛ عبدالرحمان بن ابی بکر سیوطی، طبقات الحفاظ، چاپ علی محمد عمر، قاهره ۱۳۹۳/۱۹۷۳؛ محمد بن علی شوکانی، البدر الطالع، قاهره ۱۳۴۸؛ خلیل بن ابی بکر صفدی، کتاب الوافی بالوفیات، چاپ احسان عباس و شکری فیصل، ویسبادن ۱۹۸۱-۱۹۸۲؛ محمد بن جعفر کتانی، الرسالة المستطرفة، چاپ محمد منتصر، دمشق ۱۳۸۳/۱۹۶۴؛ عمر رضا کحاله، اعلام النساء، بیروت ۱۴۰۴/۱۹۸۴؛ احمد بن علی مقریزی، کتاب السلوک لمعرفة دول الملوک، چاپ محمد مصطفی زیاده، قاهره ۱۹۳۹-۱۹۵۸؛ صلاح الدین منجد، معجم المورخین الدمشقیین، بیروت ۱۳۹۸/۱۹۷۸؛ عبدالعظیم بن عبدالقوی منذری، التکملة لوفیات النقلة، چاپ بشار عواد معروف، بیروت ۱۴۰۱/۱۹۸۱؛ عبدالقادر بن محمد نعیمی، دمشق، الدارس فی تاریخ المدارس، چاپ جعفر حسینی، قاهره ۱۹۸۸؛ عبدالله بن اسعد یافعی، مرآة الجنان، حیدرآباد ۱۳۳۴-۱۳۳۹؛

W. M. Brinner, "The Banū Sasrā: a study in the transmission of a scholarly tradition", *Arabica*, VII/2 (1960); Ibn Sasrā, *A chronicle of Damascus 1389-1397*, tr. William M. Brinner, Berkeley 1963.

/ چنگیز کالک، تلخیص از (د. ا. د. ترک) /

بنوعمار الحق ← مرینیان

بنوعمار، خاندانی شیعی مذهب از قاضیان و امرای طرابلس شام، از قبیله آفریقی کتامة. این خاندان چهل سال، یعنی تا اشغال طرابلس به دست صلیبیان در ۵۰۲ بر این شهر حکم راندند. در دوره فاطمیان برای نخستین بار، افرادی از بنوعمار منصبهای مهمی را در مصر و شام عهده دار شدند. نام امین الدوله ابو محمد حسن بن عمار (← ابن خلکان، ج ۵، ص ۳۷۴؛ ابن صیرفی، ص ۲۶) که شاید نیای آنان باشد، برای اولین بار در حوادث ۳۵۱ به عنوان فرمانده لشکر مُعز (حک: ۳۴۱-۳۶۵) خلیفه فاطمی، که قلعه طبرمین را در صِقلیّه (سیسیل) به محاصره درآورد، دیده می شود (تدمری، ج ۱، ص ۳۳۷؛ آماری، ص ۲۶۳). وی در ۳۶۲ نیز نبردی پیروزمانده داشت (مقریزی، ۱۳۸۷، ج ۱، ص ۱۳۲-۱۳۳) و بعدها در زمان